

„After Life” apsaugos planas

Aplinkai palankaus
ūkininkavimo skatinimas
siekiant užtikrinti
nykstančių agrarinio
kraštovaizdžio paukščių
apsaugą

LIFE09 NAT/LT/000233

Vilnius, 2017

LIFE09 NAT/LT/000233

Turinys

Įvadas	3
Esamos situacijos įvertinimas pasibaigus projektui	5
„After-LIFE” tikslai ir metodologija	10
Vykstančios / planuojamos tęstinės veiklos įgyvendinant gamtosaugos prioritetus konkrečiose teritorijose	13

Įvadas

Projekto koordinatorius Baltijos aplinkos forumas kartu su partneriais Žuvinto biosferos rezervato direkcija, Kretingos miškų urėdija, UAB „Goldengrass” ir Latvijos gamtos fondu įgyvendino projektą, skirtą globaliai nykstančios maldinės nendrinukės (*Acrocephalus paludicola*) apsaugai Lietuvoje ir Latvijoje. Projektas „Aplinkai palankaus ūkininkavimo skatinimas siekiant užtikrinti nykstančių agrarinio kraštovaizdžio paukščių apsaugą” (LIFE09 NAT/LT/000233) prasidėjo 2010 m. ir baigėsi 2015 m. **Pagrindinis tikslas** – užtikrinti gerą globaliai nykstančios rūšies – maldinės nendrinukės – apsaugos būklę tiksliniame regione. Projekto uždaviniai:

- 1) Užtikrinti gerą maldinės nendrinukės apsaugos būklę atkuriant neprižiūrimas ir apleistas buveines svarbiausiose žinomose teritorijose Lietuvoje ir Latvijoje; bei kuriant šios rūšies apsaugai palankias sąlygas buveinėse;
- 2) Atnaujinant agrarinės aplinkosaugines priemones ir įgyvendinant alternatyvius ekonominius sprendimus kurti ir skatinti palankias bei tvarias sąlygas ūkininkams ar žemės savininkams įgyvendinti gamtosaugines priemones;
- 3) Parengti aiškią ilgalaikę strategiją maldinės nendrinukės ir kitų globaliai nykstančių paukščių apsaugai Lietuvoje ir Latvijoje bei sukurti pagrindus sėkmingam jos įgyvendinimui užpildant gebėjimų spragas, įsigyjant reikalingos technikos ir infrastruktūros, demonstruojant aplinkosaugos priemonių įgyvendinimą praktikoje, inicijuojant bendradarbiavimą su pagrindiniais suinteresuotaisiais ir visuomene;
- 4) Didinti žinomumą ir pritarimą maldinės nendrinukės bei kitų globaliai nykstančių paukščių apsaugai, skatinti dėkingumą vietos bendruomenėms, gamtininkams ir valdžios atstovams už jų įgyvendinamas aplinkos apsaugos priemones.

Projekto metu buveinių atkūrimo darbai vyko 1400 ha teritorijoje atkuriant apleistas maldinių nendrinukių perimvietes. Daugelis šių teritorijų – žemapelkės, bet jų tarpe buvo ir kasmet užliejamų polderių pievų vakarinėje Lietuvos dalyje. Nors svarbiausias projekto tikslas buvo globaliai nykstančios maldinės nendrinukės apsauga, buveinių atkūrimas taip pat prisidėjo prie šioje teritorijoje esančių 6410, 6510, 6450, 7140, 7160 ir 7230 europinės svarbos buveinių tipų apsaugos. Vykdomos veiklos taip pat turėjo teigiamos įtakos kitoms saugomoms rūšims – stulgiui, griežlei, švygždai ir kitiems. Projekto metu didesnėje nei 10 ha teritorijoje taip pat vyko demonstracinės buveinių atkūrimo veiklos – buvo pristatoma speciali, darbams itin šlapiose vietovėse tinkanti technika, vykdomas kontroliuojamas deginimas.

Buveinių atkūrimas daugiausiai apėmė nendrių slopinimą ir viksvinių žolių bendrijos augimo skatinimą. Tai įgyvendinta intensyviai (geriausiai – du kartus per sezoną) šienaujant pasirinktus nendrynus. Kitas buveinių atkūrimo tikslas – krūmų ir kitos sumedėjusios augalijos šalinimas siekiant atverti dideles atviras žemapelkes ar aliuvines

pievas. Projekto metu buveinių atkūrimas taip pat vyko išbandant kontroliuojamą deginimą.

Siekiant sudaryti palankias ūkininkavimo sąlygas, kurios būtų suderinamos ir su maldinės nendrinukės apsaugos poreikiais, projekto metu Žuvinto biosferos rezervate buvo įrengta biomasės granuliavimo linija, gaminanti granules iš vėlai nušienautos žolės. Kitas visoms maldinės nendrinukės perimvietėms svarbus komponentas – specialios, maldinės nendrinukės apsaugą užtikrinančios agrarinės aplinkosaugos priemonės sukūrimas. Projekto komanda taip pat aktyviai kūrė bendradarbiavimu ir savitarpio supratimu grįstus santykius su maldinės nendrinukės perimvietėse veiklą vykdančiais ūkininkais.

Siekiant palaikyti ir toliau gerinti atkurtų buveinių kokybę, daugelį teritorijų reikia ir toliau prižiūrėti. Kai kuriose teritorijose reikia šienauti kasmet, kitose – rečiau. Siekiant užtikrinti rūšies apsaugą privačiose teritorijose reikia palaikyti nuolatinį dialogą su ūkininkais.

Siekiant užtikrinti gerą maldinės nendrinukės populiacijos apsaugos statusą Baltijos regione svarbiausi gamtosaugos darbai jau sėkmingai įgyvendinti šio projekto metu. Galiausiai tai sudarė sąlygas populiacijos padidėjimui pastaraisiais metais. Nepaisant to, nacionalinės populiacijos regione išlieka stipriai fragmentuotos. Tai ilginiui gali kelti didelę riziką rūšies išlikimui.

Šis „After-LIFE” apsaugos planas apžvelgia dabartinę maldinės nendrinukės, jos perimviečių apsaugos situaciją, išskiria tolimesnius gamtosaugos prioritetus ir numato jų įgyvendinimui reikalingą biudžetą.

Daugiau informacijos apie projekto pasiekimus galima rasti Projektų rezultatų apžvalgoje, patalpintoje projekto puslapyje: <https://www.meldine.lt/baltiskoji-meldine-nendrinuke>.

Esamos situacijos įvertinimas pasibaigus projektui

Esamos maldinės nendrinukės apsaugos situacijos įvertinimas atliekamas remiantis SSGG analizės metodologija.

STIPRYBĖS

- 1) Svarbiausios egzistuojančios (Lietuvoje) ir potencialios maldinių nendrinukių perimvietės atkurtos iki maldinių nendrinukių perėjimui tinkamos būklės; jos gali toliau būti palaikomos taikant tolimesnę įprastą ūkininkavimo praktiką. Atliktas buveinių atkūrimas sudarė galimybę į teritorijas įvažiuoti ir atlikti įprastą šienavimą (nepaisant to, kai kuriais atvejais tos teritorijos yra šlapios) – pašalintas didelis nereikalingos biomasės kiekis, krūmai, medžiai, duobės ir kitos kliūtys.
- 2) **Lietuvoje sukurta specialiai maldinės nendrinukės apsaugai skirta agrarinės aplinkosaugos priemonė.** Priemonė numato kompensacines išmokas už maldinei nendrinukei palankų buveinių palaikymą, o taip pat sudaro galimybę gauti vienkartinę investicijas buveinių atkūrimui (tai numatyta atskiroje investicinėje priemonėje). Priemonė taikoma iš anksto geografiškai apibrėžtoje teritorijoje (esamose ir potencialiose maldinės nendrinukės perimvietėse), apimančioje beveik 6700 ha. 2017 m. šiai priemonei deklaruota apytiksliai 40 % visos išskirtos teritorijos.
- 3) **Užmegzti santykiai su ūkininkais ir geros žinios apie žemėnaudą bei ūkininkavimą privačiose teritorijose.** Projekto komanda sugebėjo sukurti gerus santykius su maldinės nendrinukės perimvietėse savo veiklą vykdančiais vietos ūkininkais. Palaikant nuolatinį dialogą, tai išsiplėtojo į savitarpio pagalbą ir supratimu grįstus santykius. Būtent dėl šių santykių ūkininkai sutiko atidėti šienavimą vietose, kur buvo stebimi giedantys maldinių nendrinukių patinėliai. Pasitikėjimo ir bendradarbiavimo sukūrimas yra svarbi investicija siekiant toliau derėtis dėl maldinei nendrinukei palankaus ūkininkavimo ir gamtosaugos priemonių.
- 4) **Įgyta žinių apie maldinės nendrinukės apsaugos poreikius ir galimas buveinių atkūrimo technikas.** Įgyvendinant projektą sukaupta daug praktinės patirties apie įvairius techninius ar mokslinius buveinių atkūrimo aspektus. Šios žinios, drauge su kitų panašių projektų Lenkijoje, Baltarusijoje ir Vokietijoje metu įgyta patirtimi sudaro solidų, patirtimi grįstą žinojimą (*angl.* know-how), kaip patenkinti globaliai nykstančios maldinės nendrinukės poreikius. Tai gali ateityje būti taikoma vykdant buveinių atkūrimą kitose, rūsies paplitimo ribose esančiose, teritorijose.
- 5) **Pradiniai hidrologinio režimo ir augalijos struktūros duomenys perimvietėse.** Surinkti pradiniai duomenys sudaro sąlygas analizuoti buveinių kaitos dinamiką ir sužinoti daugiau apie maldinės nendrinukės elgseną. Juk iki šiol mokslas negali paaiškinti dar daugybės dalykų.

Į 2014-2020 Kaimo plėtros programą (KPP) įtrauktos aplinkosaugos priemonės, sukurtos įgyvendinant A2 veiklą

Pagrindiniai agrarinės aplinkosaugos priemonių, skirtų maldinės nendrinukės apsaugai Lietuvoje, bruožai (įtraukti į nacionalinę KPP 2014-2020 m. periodui)

Parengtų priemonių rinkinys numato šias gamtosaugos priemones: a) šiuo metu apleistų buveinių atkūrimą; b) maldinės nendrinukės apsaugą natūralių ir pusiau natūralių (aliuvinių) pievų buveinėse; c) maldinės nendrinukės apsaugą žemapelkių buveinėse. Priemonės gali būti taikomos tik iš anksto apibrėžtoje teritorijoje (išskirtoje specialiame deklaravimo sistemos GIS sluoksnyje), kurią nustato ekspertai pagal lauko tyrimus ir istorinius duomenis (maldinei nendrinukei reikia labai specifinių buveinės sąlygų). Bendras plotas, kuriame gali būti taikomos šios priemonės apima apie 6700 ha.

Pagrindiniai bruožai **atkuriant šiuo metu apleistas buveines**. Tai numatyta 4 priemonės 4.4 veiklos srityje „Parama už pelno nesiekiančias investicijas”, susijusias su agrarinės aplinkosaugos tikslų pasiekimu:

- Priemonė numato kompensaciją už vienkartinį buveinių atkūrimo veiksmus t.y. šienavimą, krūmų, nendrių ir susidariusios biomasės šalinimą;
- Sėkmingai buveinių atkūrimo veiklas įgyvendinę pareiškėjai turi toliau šias buveines palaikyti dalyvaudami atitinkamoje maldinių nendrinukių apsaugą užtikrinančioje agrarinės aplinkosaugos priemonėje.

Pagrindiniai priemonės „**Maldinės nendrinukės buveinių išsaugojimas natūraliose ir pusiau natūraliose pievose**” bruožai (10.1.1.4 veiklos sritis 10 priemonėje „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas”):

- Šienavimas teritorijose, kur buvo stebėti giedantys maldinių nendrinukių patina, turi prasidėti po rugpjūčio 15 d. Giedančių maldinių nendrinukių patinų apskaitą vykdo Aplinkos ministerijos paskirti specialistai birželio 1-10 d. Iki birželio 15 d. ūkininkai gauna informaciją apie išskirtas perimvietes, kuriose turi būti vykdomas vėlyvas šienavimas;
- Teritorijos, kuriose giedantys maldinių nendrinukių patinai nebuvo fiksuoti, turi būti nušienautos nuo liepos 1 d. iki liepos 30 d. (tai užtikrina mitybinių medžiagų pašalinimą iš mitybinėmis medžiagomis turtingų aliuvinių buveinių);
- Gyvulių ganymas leidžiamas tik nušienautose teritorijose (atole).

Pagrindiniai priemonės „**Maldinės nendrinukės buveinių išsaugojimas šlapynėse**” bruožai (10.1.1.5 veiklos sritis 10 priemonėje „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas”):

- Deklaruota teritorija turi būti pilnai nušienauta vieną kartą per du metus (šienaujama 50 % teritorijos kasmet);
- Šienavimas pradedamas po rugpjūčio 1 d., nušienauta biomasė turi pašalinama iki kitų metų kovo 1 d.;
- Maksimalus leidžiamas gyvulių ganyimo intensyvumas – 1 SG/ha.

- 6) **Kiekviena tikslinė projekto teritorija turi savo valdytoją, aprūpintą reikiama technika.** Pasibaigus projektui kiekviena projekto teritorija turi savo savininką ar žemės valdytoją, pajėgų įgyvendinti tęstinį buveinių palaikymą. Trūkstant ar blogos kokybės kelių infrastruktūra buvo sutaisyta, svarbiausių teritorijų (LT01-Tyrai ir LT04-Žuvintas) valdytojai yra aprūpinti reikiama technika, galinčia teritorijose šienauti ir pašalinti susidariusią biomasę.
- 7) **Didelis maldinės nendrinukės žinomumas tiksliniuose regionuose ir nacionaliniu mastu.** Projekto komunikacijos strategija buvo nukreipta į siekį padaryti maldinę nendrinukę žinoma rūšimi. Giesmininko perimvietės bei jose veikiančios ūkininkai sulaukė papildomo dėmesio ir įvertinimo. Didesnis rūšies žinomumas užtikrina didesnę žiniasklaidos ir sprendimų priėmėjų dėmesį sprendžiant maldinei nendrinukei aktualius klausimus.

SILPNYBĖS

- 1) **Bloga pylimų būklė Tulkiaragės polderyje (projekto teritorija LT02).** Nors projekto metu buvo bandoma pylimus sutvarkyti, paaiškėjo, kad jų būklė yra kur kas prastesnė nei manyta anksčiau. Skylės pylimuose atsinaujino, todėl užtikrinti vandens reguliavimo polderyje neįmanoma. Tai apsunkina teritorijos šienavimą ir didina riziką, kad vakarų vėjų sukelti potvyniai vasaros metu sunaikins ant žemės perinčių paukščių vadas.
- 2) **Išlikę nendrynai atkurtose projekto teritorijose.** Nors per intensyvų buveinių atkūrimo procesą nendrynai labai susilpnėjo, dalis nendrių vis dar bujoja šiose teritorijose. Tai gali lemti nendrynų atsikūrimą ir medinei nendrinukei nepalankių perėjimo sąlygų susidarymą, jei teritorijos būtų keletui metų apleistos. Siekiant galutinai pašalinti nendres projekto teritorijose jas šienaujant, reikia daugiau laiko nei bendra projekto trukmė. Todėl labai svarbu šiose teritorijose tęsti šienavimą derinant nendrių slopinimui reikalingą intensyvų šienavimą su teritorijoje perinčių medinių nendrinukių poreikiais.
- 3) **Vėlai nušienautos biomasės panaudojimo galimybės vakarų Lietuvoje ir Latvijoje yra dar pakankamai menkos, palyginus su pilnu pasiūlos potencialu.** Aplink medinių nendrinukių buveines vakarų Lietuvoje iki šiol sąlyginai mažai biomasės perdirbimo įmonių, kurios būtų pasirengusios priimti vėlai nušienautos žolės biomasę ir iš jos gaminti pvz., granules ar deginti rulonus šildymui. Egzistuojančios įmonės daugiausiai yra užpildomos labiau pageidaujama žaliava – šiaudais. Kadangi vėlai nušienauta žolė netinka pašarui, o vietovėje esančių gyvulių yra per mažai, kad ši žolė visa būtų panaudota pakratams (jie taip pat būna prastesnės kokybės), vėlai savo plotus šienaujantys ūkininkai susiduria su biomasės panaudojimo sunkumais. Latvijoje šalia projekto teritorijų tokių biomasės perdirbimo gamyklų iš viso nėra.

GALIMYBĖS

- 1) **Galimybė gauti finansavimą medinės nendrinukės apsaugai iš Lietuvos Kaimo plėtros programos.** Nuo tada, kai Lietuvos Kaimo plėtros programoje 2014-2020 buvo numatytos specialios agrarinės aplinkosaugos priemonės medinių nendrinukių apsaugai, buvo paskirta 13 mln. eurų jų įgyvendinimui (10 mln. eurų buveinių palaikymui įgyvendinant priemonę „Agrarinė aplinkosauga ir klimatas” ir apie 3 mln. eurų buveinių atkūrimui priemonėje „Investicijos į materealų turtą”). Tai sukuria esminę prielaidą medinės nendrinukės buveinių palaikymui ir, netgi, – naujų teritorijų atkūrimui numatomu laikotarpiu.
- 2) **Vėlai nušienautos biomasės panaudojimo potencialas.** Vėlai nušienautos biomasės panaudojimas vis dar yra plėtojimosi stadijoje, tad ateityje galima tikėtis naujų šios žaliavos panaudojimo galimybių atsiradimo ir pridėtinės vertės didėjimo. Mažuose vietos miesteliuose ir viešosiose katilinėse turėtų būti skatinamas šildymo įrangos, kurioje deginami ištisi žolės rulonai, naudojimas. Šiuo metu miestų (pvz., Šilutės) katilinės naudoja medžio granules. Tokios katilinės nesudėtingai galėtų būti pritaikytos žolės granuliuojimui. Šiuo metu plėtojamos ir naujos technologijos, galinčios lemti naujų, didesnę pridėtinę vertę kuriančių produktų (pvz., statybinių medžiagų, kartono ar pakavimo medžiagos iš žolės pluošto) atsiradimą.

- 3) **Gamtinio turizmo traukos vietovės plėtojimas – charizmatiškos rūšys gali uždirbti pajamų vietos gyventojams.** Meldinė nendrinukė yra globaliai nykstanti rūšis, labai vertinama gamtinių turistų, ypač – paukščių stebėtojų. Ji gali tapti išskirtine rūšimi, pristatančia regioną kaip turizmo traukos vietovę. Gerai išplėtotas turizmo verslas regione gali būti svarbus regioninės plėtros komponentas (ypač Nemuno deltoje, kurioje yra didelė gamtinių ir kultūrinių vertybių koncentracija), sukuriantis didelę dalį pajamų regionui. Šiame kontekste, meldinės nendrinukės pripažinimas kaip vieno iš regiono išskirtinumų sukuria puikias galimybes vietos žmonėms suvokti rūšies naudą, išmokti ją vertinti ir rūpintis jos gerove.
- 4) **Didėjantis ūkininkų ir visuomenės narių susidomėjimas meldine nendrinuke.** Didinant globaliai nykstančių rūšių žinomumą atsiranda galimybės visuomenei pristatyti ūkininkus, kurie padeda jas saugoti pvz., atideda šienavimą, ar savanorius, kurie padeda atlikti apskaitas, derėtis su ūkininkais.
- 5) **Besiplėtojanti šlapioms teritorijoms skirta technika ir įranga.** Šiuo metu nėra tokios technikos, kuri galėtų šienauti bei nušienautą biomasę surinkti žemapelkėse nepažeisdama buveinės struktūros. Nepaisant to, skirtingi prototipai šiuo metu plėtojami, o rinkoje pasirodo naujos technikos modifikacijos. Šiame procese vyrauja efektyvumo didinimo bei mažesnio grunto slėgio tendencijos. Tai sudarys sąlygas rinktis įvairias technikos kombinacijas ir galiausiai lems mažėjančias gamtotvarkos darbų kainas.
- 6) Lietuva šiuo metu įgyvendina **saugomų teritorijų sistemos ir miškų sektoriaus reformas.** Priklausomai nuo šios restruktūrizacijos rezultatų, gali padidėti kompetencijos ir pajėgumai, taip pat – atsirasti papildomų finansavimo galimybių finansuoti svarbių teritorijų gamtotvarką ir apsaugą.
- 7) **Tęstinio LIFE projekto „Meldinei nendrinukei tinkamų kertinių buveinių tinklo formavimas siekiant užtikrinti ilgalaikę jos apsaugą Lietuvoje” (LIFE NAT/LT/001024) įgyvendinimas.** Nuo 2016 m. prasidėjo 7-erių metų trukmės projektas. Jis nukreiptas į didžiausių meldinės nendrinukės apsaugos grėsmių šalinimą ir esamų didžiausių spragų užpildymą Lietuvoje bei Baltarusijoje. Projekto metu:
  - Rengiama strategija siekiant sukurti kertinių meldinės nendrinukės buveinių tinklą ir ilgai sumažinti populiacijos fragmentaciją. Buveinių atkūrimas bus atliekamas kai kuriose, iš anksto išskirtose, teritorijose.
  - Atnaujinami meldinių nendrinukių apsaugos planai Lietuvoje ir Baltarusijoje.
  - Plėtojamas ir išbandomas naujas gamtosaugos metodas – meldinių nendrinukių translokacija. Jis gali būti itin svarbus siekiant užtikrinti rūšies išlikimą ir atkuriant istorines perimvietes.
  - Greta meldinės nendrinukės perimviečių vakarų Lietuvoje įrengiamas biomasės perdurbimo cechas.
  - Kai kuriose svarbiose buveinėse užtikrinamas tinkamas vandens lygio reguliavimas.
  - Kurinama savanorių grupė, padėsianti užtikrinti meldinės nendrinukės apsaugą Nemuno deltoje.

GRĖSMĖS

- 1) **Meldinės nendrinukės populiacija Baltijos regione vis dar išlieka fragmentuota ir izoliuota.** Tokia situacija lemia genetinės įvairovės nykimą ir natūralaus atsikūrimo potencialo silpnėjimą, didina nestabilumo ar išnykimo riziką susiklosčius blogoms sąlygoms t.y. esant itin mažam perėjimo sėkmingumui ar nesėkmingai susiklosčius žiemos migracijai (pvz., esant nepalankioms sąlygoms žiemavietėse).
- 2) **Menki saugomų teritorijų direkčių ar kitų viešojo sektoriaus subjektų pajėgumai** vakarų Lietuvoje atlikti buveinių tvarkymo, bendravimo su ūkininkais, rūšių apskaitų, šienavimo terminų priežiūros darbus. Šiuo metu saugomų teritorijų direkčijos regione turi per mažai darbuotojų, kad galėtų tinkamai atlikti visas veiklas, užtikrinančias meldinės nendrinukės apsaugą. Taip pat trūksta specifinių įgūdžių ir kompetencijų pvz., atlikti giedančių patinų apskaitą, dirbti su GIS, vesti derybas.
- 3) Lietuva šiuo metu įgyvendina **saugomų teritorijų sistemos ir miškų sektoriaus reformas.** Nors tai yra ir galimybė, tuo pat metu tai – galima grėsmė. Priklausomai nuo šios restruktūrizacijos rezultatų (pvz., tuo atveju, jei dar labiau sumažinamas darbuotojų skaičius regione), tai gali lemti dar labiau sumažėjusius pajėgumus atlikti reikalingas gamtotvarkos, monitoringo ir kontrolės funkcijas.
- 4) **Nepalanki vandens lygio dinamika Nemuno deltos polderiuose.** Vandens dinamika yra labai svarbus veiksnys, lemiantis meldinės nendrinukės perėjimo sėkmę, jos maistinę bazę, augalijos struktūrą. Vandens lygis Nemuno deltos polderiuose yra valdomas dirbtinai (žmogaus). Dabartinis polderių valdymas neturi aiškių prioritetų, nustatančių kuri vandens lygio dinamika turėtų būti palaikoma. Šio aiškumo stygius gali lemti tai, jog vanduo nusausinamas per greitai (siekiant pasiekti taip vadinamas „agronomines normas”) arba per lėtai (siekiant užtikrinti sėkmingą žuvų nerštą potvynio teritorijoje). Šios aplinkybės gali turėti neigiamos įtakos meldinės nendrinukės perėjimo sėkmingumui.
- 5) **Mažėjanti meldinių nendrinukių populiacija pasauliniu mastu svarbiausiose perimvietėse ir potencialios grėsmės žiemavietėse.** Kadangi meldinių nendrinukių vietinėms populiacijoms būdingi ženklūs gausos svyravimai, bendras rūšies individų skaičius labiausiai priklauso nuo kertinių buveinių, kuriose tarpsta didžiausias populiacijos potencialas. Dalis svarbių kertinių buveinių yra Lenkijoje (pvz., Biežos pelkėse), tačiau kitos kertinės buveinės yra Baltarusijoje ir Ukrainoje, kuriose sąlygos palaikyti buveines yra visiškai kitokios. Dėl nepalankių socialinių ir ekonominių sąlygų šios teritorijos degraduoja. Kartu mažėja ir meldinių nendrinukių populiacija. Jei šis mažėjimas tęsis, yra didelė tikimybė, kad populiacija mažės ir arealo pakraščiuose (taip pat ir Baltijos šalyse). Žinios apie meldinės nendrinukės žiemavietes vis dar yra labai menkos (dėl menkų žinių apie rūšies migraciją ir dėl saugumo ribotų galimybių patekti į jau žinomas žiemavietes). Nepakankamos gamtosauuginės pastangos žiemavietėse gali turėti rimtų neigiamų pasekmių populiacijos dinamikai.

„After-LIFE” tikslai ir metodologija

- Užtikrinti atkurtų buveinių palaikymą, atsižvelgiant į meldinės nendrinukės apsaugos poreikius (pvz., atliekant vėlyvą šienavimą, reguliuojant vandens lygį ir t.t.), ir toliau gerinti rūšies buveines;
- Skatinti kitų buveinių atkūrimą turint ilgalaikį tikslą sukurti geros kokybės buveinių tinklą ir taip sumažinti meldinės nendrinukės populiacijos fragmentaciją;
- Išspręsti vėlai nušienautos biomasės panaudojimo problemą siekiant praktikoje įgyvendinti ekonomiškai perspektyvią ir meldinės nendrinukės poreikius atliepiančią ūkininkavimo sistemą;
- Užtikrinti tolimesnį meldinių nendrinukių populiacijos monitoringą.

GAMTOSAUGOS PRIORITETAU

Siekiant užtikrinti projektų rezultatų ilgaamžiškumą, pasiekti ar palaikyti palankią meldinės nendrinukės ir jos buveinių apsaugos būklę, žemiau pateikiamos gamtosaugos priemonės turi būti įgyvendintos per artimiausius penkerius metus.

1. **Atnaujinamas meldinių nendrinukių apsaugos planas Lietuvoje.** Per paskutinius 5 metus buvo sukaupta daug naujų duomenų ir žinių apie meldinių nendrinukių apsaugą. Remiantis šiomis žiniomis, svarbu atnaujinti rūšies apsaugos planus Lietuvai. Jie turi būti papildyti naujausiais duomenimis ir praktine patirtimi grįstomis įvairesnėmis gamtosaugos priemonėmis.
2. **Palaikomos ir toliau gerinamos sąlygos atkurtose meldinių nendrinukių perimvietėse taikant reguliary šienavimą.** Tai gali būti pasiekama dalyvaujant specialiose, meldinių nendrinukių apsaugai skirtose agrarinės aplinkosaugos priemonėse. Kasmetinis šienavimas visose teritorijose nereikalingas pvz., Žuvinto biosferos rezervato žemapelkėse ar Liepojos ežero pelkėse kasmet šienauti nereikia. Tai gali būti pasiekta deklaruojant plotus agrarinės aplinkosaugos priemonėms ir taikant teritorijoms rotacijos principą (pirma deklaruojamos ir šienaujamos vieno, po to – kitos teritorijos).
3. **Atkurti daugiau potencialių buveinių.** Tai gali būti pasiekta išnaudojant 4 KPP priemonės „Investicijos į materialųjį turtą veiklos srityje „Parama pelno nesiekiančioms investicijoms”, skirtą medlinių nendrinukių buveinėms atkurti. Kitos, sudėtingesnės teritorijos gali būti atkurtos inicijuojant naujus gamtosaugos projektus.
4. **Sukurti prielaidas panaudoti vėlai nušienautą žolę iš teritorijų, kuriose taikomos meldinės nendrinukės apsaugos priemonės.** Šis gamtosaugos prioritetas pirmiausiai turėtų būti taikomas Šilutės-Klaipėdos regione, turinčiame didelius meldinių nendrinukių perimviečių plotus. Tai gali būti pasiekta įrengiant gamtosaugos prioritetais besivadovaujantį (orientuotą ne vien tik į verslą) biomasės perdirbimo cechą. Finansavimo šiam cechui galima būtų gauti inicijuojant ES gamtosauginį projektą. Latvijos teritorijoms, kurios yra sąlyginai nedidelės, reikėtų ieškoti paprastesnių sprendimų pvz., biomasę vietos gyvulių augintojai potencialiai galėtų naudoti pakratams.

Biomasės kompostavimas galėtų būti kita išeitimi. Visose teritorijose būtų pravartu skatinti šildymui, ypač – viešosios paskirties pastatų bei katilinių, naudoti žolės deginimui pritaikytus katilus. Efektyviausias būtų mažo ir vidutinio dydžio katilas, pritaikytas kūrenti ištissus biomasės rulonus.

5. **Išplėtoti ir išbandyti meldinių nendrinukių translokacijos metodą.** Pirmiausiai šio metodo plėtojimas svarbus kaip atsarginė priemonė tuo atveju, jei meldinių nendrinukių populiacija patirtų dramastišką mažėjimą ir reikėtų skubiai šį metodą taikyti. Kitas svarbus argumentas šią priemonę naudoti – atkurti populiacijas atkurtose geros būklės buveinėse Žuvinto biosferos rezervate, kur dabartinė populiacija (iki 4 gidančių patinų) negali natūraliai (naudodama savo išteklius) atsistatyti. Buveinių atkūrimas sudarė puikias prielaidas šioje teritorijoje taikyti translokaciją.

6. **Suburti ekspertų (savanorių) grupę,** padėsiančią vykdyti konsultacijas, derybas su ūkininkais Nemuno deltoje siekiant užtikrinti vėlyvą šienavimą ir meldinių nendrinukių perėjimo sėkmingumą. Šiuo metu saugomų teritorijų direkčių turimi pajėgumai yra nepakankami vykdyti proaktyvų dialogą su vietos ūkininkais, patarti jiems dėl gamtosaugos priemonių, derėtis dėl šienavimo vėlinimo perimvietėse. Dėl to labai svarbu inicijuoti ekspertų ir / ar savanorių susitelkimą, kuris galėtų šias funkcijas atlikti. Idealu, jei ši proaktyvi komunikacija būtų vykdoma vadovaujant NVO, kuri griežtai nesilaikytų darbo valandų grafiko ir būtų orientuota į gamtosaugos rezultatų pasiekimą.

GAMTOSAUGOS PRIORITETŲ FINANSINĖ APŽVALGA

Žemiau esančioje lentelėj pateikiama „After-LIFE” gamtosaugos veiksmų suvestinė, numatomos už veiksmų įgyvendinimą atsakingos organizacijos, išskiriami potencialūs finansavimo šaltiniai ir numatoma pabaigos data.

Veikla	Preliminarus biudžetas	Atsakingos organizacijos	Pabaigos data	Potencialūs finansavimo šaltiniai
Atnaujinamas meldinių nendrinukių apsaugos planas Lietuvoje	15 000 eur	Aplinkos ministerija, Baltijos aplinkos forumas	2018	Aplinkos ministerija, projektas LIFE15 NAT/LT/001024
Palaikomos ir toliau gerinamos sąlygos atkurtose meldinių nendrinukių perimvietėse taikant reguliarių šienavimą	10 000 000 eur	Ūkininkai, Baltijos aplinkos forumas, Latvijos gamtos fondas, Kretingos miškų urėdija, Žuvinto biosferos rezervato direkcija	2020	Kaimo plėtros programa, projektas LIFE15 NAT/LT/001024
Atkuriamas daugiau potencialių buveinių	3 000 000 eur	Ūkininkai, Baltijos aplinkos forumas, Žuvinto biosferos rezervato direkcija	2020	Kaimo plėtros programa, projektas LIFE15 NAT/LT/001024
Sukuriamos prielaidos panaudoti vėlai nušienautą žolę iš teritorijų, kuriose taikomos meldinės nendrinukės apsaugos priemonės	850 000 eur	Baltijos aplinkos forumas, privatus verslas, veikiantis kaip operatorius	2019	Projektas LIFE15 NAT/LT/001024
Išplėtojamas ir išbandomas meldinių nendrinukių translokacijos metodą	200 000 eur	Baltijos aplinkos forumas, Žuvinto biosferos rezervato direkcija	2020	Projektas LIFE15 NAT/LT/001024
Suburiama ekspertų (savanorių) grupė	15 000 eur	Baltijos aplinkos forumas, Nemuno deltos regioninio parko direkcija	2017	Projektas LIFE15 NAT/LT/001024, nuosavos Baltijos aplinkos forumo, Nemuno deltos regioninio parko direkcijos lėšos

Vykstančios / planuojamos tęstinės veiklos įgyvendinant gamtosaugos prioritetus konkrečiose teritorijose

Be pačių svarbiausių maldinės nendrinukės buveinių atkūrimo apytiksliai 1500 ha teritorijoje Lietuvoje ir Latvijoje įgyvendintas projektas stabilizavo ir, netgi, - padidino šios rūšies populiaciją Lietuvoje. Tai sudarė puikias prielaidas siekiant užtikrinti palankią maldinės nendrinukės apsaugos būklę ilgalaikėje perspektyvoje. Atkurtose teritorijose reikia ir toliau palaikyti gerą buveinių būklę, dar labiau ją gerinti nuolat silpninant nendres. Šį tęstinumą LIFE+ projektui pasibaigus projekto komanda sėkmingai užtikrino visose projekto teritorijose. Galimybė deklaruoti plotus maldinės nendrinukės apsaugai skirtoms, vėlyvą šienavią skatinančioms (ir taip užtikrinančioms abiejų vadų saugumą) agrarinės aplinkosaugos priemonėms yra horizontali priemonė visoms Lietuvos teritorijoms. Atkurtų buveinių palaikymas ir teritorijose taikomas vėlyvas šienavimas turėtų paskatinti tolimesnę maldinių nendrinukių populiacijos Lietuvoje augimą, galinti pasiekti pradinį lygį (400 giedančių patinų) ir jį viršyti. Kai svarbiausios buveinės (ypač – LT01 Tyrai) pasieks optimalų giedančių maldinių nendrinukių patinėlių tankį, populiacija turėtų plėstis ir galimai apsigyventi atkurtose, sąlyginai netoli nuo svarbiausios buveinės Lietuvoje (LT01) esančiose Latvijos teritorijose. Žemiau pateikiama informacija apie buveinių palaikymą kiekvienoje projekto teritorijoje atskirai.

LT01-Tyrai. Teritoriją prižiūri ne pelno siekianti organizacija „Pievų paukščiai“, ūkininkaujanti biologinės įvairovės turtingose buveinėse. Ši organizacija pasirašė sutartį su Kretingos miškų urėdija dėl žemės naudojimo. „Pievų paukščiai“ ketina deklaruoti šią teritoriją maldinės nendrinukės apsaugą užtikrinančiai agrarinės aplinkosaugos priemonei ir nušienautą biomasę perdirbti netoliese įsikursiančioje granuliavimo įmonėje (įmonė bus įkurta projekto LIFE MagniDucatusAcrola (LIFE15 NAT/LT001024) metu).

LT02-Tulkiaragė. Nemuno deltos regioniniame parke esanti teritorija turi ekologinio prioriteto statusą. Atkurtos buveinės buvo išnuomos 20 metų laikotarpiui privačiai ūkininko įmonei, kuri šiuo metu jau deklaruoja šiuos plotus maldinės nendrinukės apsaugai skirtai agrarinės aplinkosaugos priemonei ir atlieka šienavimą pagal šios priemonės reikalavimus. Ūkininkavimo įmonė svarsto galimybę ateityje atstatyti polderio pylimus siekiant palengvinti šienavimą ir užtikrinti tinkamą vandens lygio reguliavimą. Teritorija turi puikiais perspektyvas būti toliau palaikoma, kadangi ji generuoja didelį kiekį biomasės ir yra tinkama deklaruoti agrarinės aplinkosaugos priemonėms.

LT03-Šyša. Beveik visa teritorija yra valdoma privačių asmenų – apie 100 skirtingų ūkininkų. Beveik pusė teritorijos jau deklaruojama maldinės nendrinukės apsaugai skirtai agrarinės aplinkosaugos priemonei. Projekto koordinatorius (BEF LT) nuolat palaiko ryšį su ūkininkais, informuoja juos apie teritorijas, kuriose turi būti taikomas vėlyvas šenavimas, skatina juos dalyvauti agrarinės aplinkosaugos priemonėse. Dalis ūkininkų nedalyvauja agrarinės aplinkosaugos priemonėse dėl išipareigojimų kitoms priemonėms, bet planuoja pereiti į maldinės nendrinukės apsaugai skirtą priemonę vėliau. Kita dalis ūkininkų nėra suinteresuota agrarine aplinkosauga, kadangi jiems ši teritorija svarbi pašaro gamybai. Nepaisant to, daugelis tradicinių ūkininkų geranoriškai sutinka palikti dalį nešienautų plotų ten, kur einamaisiais metais peri maldinės nendrinukės (apie tai juos informuoja projekto koordinatorius, reguliariai atliekantis apskaitas). Svarbiausi plotai yra įtraukti į tęstinio projekto LIFE15 NAT/LT001024 teritoriją, kurioje planuojama sureguliuoti vandens lygį. Tai bus įgyvendinama pasirašant ilgalaikes gamtosaugos sutartis su ūkininkais, įrengiant specialius šliuzus polderyje ir taip užtikrinant individualų, maldinės nendrinukės ir ūkininko poreikius atitinkantį vandens lygio valdymą. Tęstinis projektas vyks iki 2023 m. Naujojo projekto koordinatorius (BEF LT) visą šį laikotarpį prižiūrės veiklas šioje teritorijoje.

LT04-Žuvintas. Dalis teritorijos (123 ha) yra deklaruojama maldinės nendrinukės apsaugai skirtai agrarinės aplinkosaugos priemonei ir nuolat šienaujama. Esant dabartinėms buveinės sąlygoms nuolat šienauti visos teritorijos nereikia. Todėl šios teritorijos valdytoja – Žuvinto biosferos rezervato direkcija – parengė buveinės tvarkymo rotacijos planą. Kai psibaigs 5 metus trukusios išipareigojimai dėl šiuo metu Kaimo plėtros programai deklaruotų plotų, šenavimas ir deklaravimas bus vykdomas kitoje teritorijoje. Šis rotacijos principas užtikrins, kad gera būklė būtų palakoma visoje teritorijoje, o atskiri plotai nebūtų naudojami pernelyg intensyviai. Nušienauta biomasė ir toliau bus naudojama dalį jos skiriant granuliu gamybai ir jomis šildant administracijos bei lankytojų centro pastatą, bei dalį atiduodant vietos ūkininkams gyvulių pakratams. Ši projekto teritorija taip pat svarbi tolimesnei maldinės nendrinukės apsaugos iniciatyvai LIFE15 NAT/LT001024, kadangi čia 2018-2019 m. bus bandomas translokacijos metodas. Išbandant translokacijos metodą tikimasi atkurti maldinių nendrinukių populiaciją LT04 teritorijoje.

LT05-Papės ežeras. Žemės savininkai arba ūkinės veiklos nevykdantys netoliese gyvenantys asmenys, arba – gyvenantys labai toli. Latvijos gamtos fondas (AB LFN) nusprendė pats toliau prižiūrėti teritoriją ir vykdyti tęstinę gamtotvarką. Šis sprendimas buvo priimtas išsiaiškinus, jog šioje teritorijoje nėra šiuos plotus prižiūrėti norinčių vietos ūkininkų. Projekto partneris turi visus reikiamus leidimus vykdyti tęstinę priežiūrą. Jau

2015 m. AB LFN sėkmingai vykdė tęstinę veiklą. Nuo 2016 m. kita aplinkosaugos NVO „Pasaules Dabas Fonds” buvo įtraukta į šios teritorijos palaikymą. „Pasaules Dabas Fonds” tvarko plotus, kuriuose vyko demonstracinis buveinių atkūrimas ištisuos metus ganant *Konik Polski* žirgus. Šioje teritorijoje buvo įrengtos tvoros.

LV06-Liepojos ežeras. Siekiant užtikrinti tęstinę veiklą projekto teritorijoje LV06 (greta Liepojos ežero), Latvijos gamtos fondas pasirašė gamtosaugos sutartį su vietiniu ūkininku. Pagal šį susitarimą, vietos ūkininkas teritoriją šienaus iki 2020 rugpjūčio. 2016 m. AB LFN kaip aplinkosaugos NVO dalyvavo tobulinant KPP išmokų sistemą Latvijoje. Šio proceso rezultatas – pakeista KPP išmokų sistema, užtikrinanti geresnes sąlygas išsaugoti LIFE projektų metu atkurtas buveines.

Liepojos ir Papės ežerų teritorijos, kuriose vyko demonstracinis šlapių pievų buveinių tvarkymas, buvo pateiktos KPP administruojančiam agentūrai ir užregistruotos didžiausioms išmokoms. Tai – naujas požiūris patobulintoje KPP išmokų sistemoje, kai visos teritorijos yra klasifikuojamos, o teritorijos, kuriose yra sunkiausios ūkininkavimo sąlygos, įtraukiamos į kategoriją su didžiausia išmokų norma (kaip tai atsitiko Liepojos ir Papės ežerų atveju). Šis pasikeitimas išsprendė gamtosaugos sutartį pasirašiusio ūkininko problemas dėl aukštesnių biomasės transportavimo ar darbo šlapiose vietose kainų. AB LFN ir toliau rūpinsis šios teritorijos priežiūra projektui pasibaigus. AB LFN palaiko gerus santykius su Gamtos apsaugos agentūra, taigi, organizacija galės teikti naujus siūlymus, jei Liepojos teritorijos palaikymui to prireiktų.

LT07-Kniaupo įlanka, LT08-Krokų lanka, LT09-Uostadvaris, LT10-Sausgalviai, LT11-Svencelė yra projekto teritorijos, įtrauktos į projektą su II-uoju pakeitimu išskirtinai dėl C7 veiklos įgyvendinimo (agrarinės aplinkosaugos priemonių testavimo išbandant vienerių metų trukmės gamtosaugines sutartis). Visos šios teritorijos yra įtrauktos į meldinės nendrinukės priemonės tinkamų deklaruoti teritorijų sąrašą ir dalyje jų ši priemonė įgyvendinama. Atlikdamas tęstinius teritorijų monitoringus Baltijos aplinkos forumas palaiko dialogą su ūkininkais, derasi dėl šienavimo vėlinimo teritorijose, kuriose stebimi giedantys meldinių nendrinukių patinėliai. Ši veikla bus ir toliau tęsiama.